

DIN COMORILE TEOLOGIEI PĂRINȚILOR CAPADOCIENI

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Volum îngrijit de Pr. Prof. Dr. Viorel SAVA
și Dna Prof. Dr. Nicoleta MELNICIUC PUICĂ

Mitropolia Moldovei și Bucovinei
Editura DOXOLOGIA
Iași, 2010

Cuprins

Pr. Prof. Dr. Viorel SAVA, Cuvânt înainte	7
Pr. Prof. Dr. Viorel SAVA, Familia creștină și problemele ei, în lumina Sfântului Vasile cel Mare – abordare pastorală	11
Pr. Prof. Dr. Ion VICOVAN, Aspecte filantropice în scrisorile Sfântului Vasile cel Mare	24
Pr. Prof. Dr. Nicolae D. NECULA, Preoția și chipul preotului după Sfântul Grigorie Teologul (330-390)	42
PhD. Rev. Petre SEMEN, Hermeneutics and Exegetics at Old Cappadocia's Saints	59
Pr. Conf. Dr. Marian VÎLCIU, Omilia <i>Către tineri</i> a Sfântului Vasile cel Mare, relevanța și actualitatea acestei scrieri pentru tinerii vremurilor noastre	68
Pr. Prof. Dr. Gheorghe PETRARU, Teologia creației la Părinții capadocieni și critica teologică a evoluționismului și a conceptului scientist al emergentismului	79
Pr. Prof. Dr. Gheorghe ISTODOR, Influențe filosofice pre-creștine și creștine, în gândirea și opera Sfântului Vasile cel Mare	102
Pr. Prof. Dr. Vasile NECHITA, Centralitatea lui Hristos, oglindită în tratatul „ <i>Împotriva lui Eunomie</i> ” și scrisorile Sfântului Vasile cel Mare	119
Pr. Lect. Dr. David PESTROIU, Aspecte ale teologiei defensive, în opera Sfântului Vasile cel Mare	140
Lucian TURCESCU, Person, <i>Prosopon</i> , and <i>Hypostasis</i> in Gregory of Nyssa	159
Rev. PhD. Lecturer Ilie MELNICIUC PUICĂ, Biblical and Moral Values in St. Basil's Homily “ <i>I Will Pull down my Barns</i> ”	171
Pr. Lect. Dr. Adrian DINU, Îndrumarea duhovnicească astăzi: între iconomie și acrivie	186
Conf. Univ. Dr. Carmen-Maria BOLOCAN, Aspecte catehetice în „Marele Cuvânt Catehetic” al Sfântului Grigorie de Nyssa	205

Pr. Lect. Dr. Dan SANDU, Experiența cunoașterii lui Dumnezeu: sistematizări teologice ale Părinților Capadocieni	218
PhD. Prof. Elena ENE D-VASILESCU, The Capadocians and the Present Orthodox Church on the Place of Humanity in Creation	233
Prof. Drd. Constantin-Bogdan FEȘTILĂ, Man, as a Cappadocian Logos	241
Lect. Dr. Stelian ONICA, Rezonanțe iconografice capadociene	251
Lect. Dr. Merișor G. DOMINTE, Mesaje vizuale ale comuniunii în vestigiile cappadociene	258
Marina VRACIU, <i>Șestodnev</i> , sau despre primul <i>Hexaemeron</i> din tradiția slavă	273
Diac. Drd. Sorin MIHALACHE, Deschideri ale fizicii recente spre cosmologia patristică răsăriteană	282
Lect. Dr. Ludmila BEJENARU, Conotații religioase ale interacțiunii dintre Sfințenie și Genialitate	301
Pr. Lect. Dr. Gabriel-Viorel GÂRDAN, Sfântul Vasile cel Mare și Sfântul Amfilohie de Iconiu. Schimburi Epistolare	309
Pdh. Cand. Emilian-Iustinian ROMAN, Relația Biserică – Stat. Legislația până în secolul IV	321
Arhid. Drd. Ionuț-Gabriel NASTASĂ, Reflecții despre muzica bisericească la Sfântul Vasile cel Mare	331
Pr. Cristian-Alexandru BARNEA, Trupul omului în gândirea ascetică a Sf. Vasile cel Mare. Sensuri teologice ale noțiunii de corp	346
Diacon Liviu PETCU, Învățătura Sfântului Grigorie de Nyssa despre întunericul luminos al prezenței ascunse a lui Dumnezeu. Referire specială la cartea <i>De vita Moysis</i>	371
Deac Ph.D. Cand. Cătălin VATAMANU, Cultural Influences and Confluences in Cappadocian Education	394
Pr. Drd. Marius PÎJÎN, Școala capadociană ca păstrătoare, continuatoare și propovăduitoare a adevărului de credință prin intermediul textului liturgic	417
Drd. Daniel JUGRIN, <i>Apophysis</i> și <i>Logophysis</i> la Sf. Grigorie de Nyssa	427
Pr. Drd. Adrian MORȚUN, Slujitori ai Armatei în corespondența Sfântului Vasile cel Mare	443

Cuvânt înainte

Prin Hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, adoptată în ședința de lucru din 29 octombrie 2008, și comunicată de Cancelaria Sfântului Sinod prin adresa nr. 7080/04 noiembrie 2008, anul 2009 a fost declarat „Anul omagial-comemorativ al Sfântului Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei († 379) și al celorlalți Sfinți Capadocieni”. Ca urmare a acestei hotărâri, Cancelaria Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, sub îndrumarea și cu aprobarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, a elaborat un proiect de program privind modul în care va fi aplicată această hotărâre, la nivelul întregii Patriarhii.

Conform programului-cadru propus de Comisia teologică, liturgică și didactică și aprobat de Sfântul Sinod, s-a hotărât să se trateze, în prima parte a anului 2009, despre Sfântul Vasile cel Mare și ceilalți Sfinți Capadocieni în conștiința Bisericii Universale și a Bisericii Ortodoxe, iar în a doua parte a anului 2009 să se sublinieze prezența Sfântului Vasile cel Mare și a celorlalți Sfinți Capadocieni în conștiința Bisericii Ortodoxe Române. Același proiect prevede publicarea de albume, publicarea integrală a operei Sfântului Vasile cel Mare, mediatizarea evenimentelor prin intermediul Trustului de presă „Basilica” al Patriarhiei Române, organizarea de expoziții tematice cu prezentare de manuscrise, miniaturi și texte tipărite din opera Sfinților Capadocieni, lansări de carte, conferințe pastoral-misionare organizate la nivel de eparhii și protopopiate, o ședință solemnă a Sfântului Sinod în care să se evalueze modul în care, în eparhiile din cuprinsul Patriarhiei Române, s-au desfășurat activitățile dedicate Părinților Capadocieni în anul comemorativ 2009.

O prezentare detaliată a tuturor activităților desfășurate în întreaga Patriarhie Română, în anul 2009, este cuprinsă în volumul: *2009 – Anul Sfinților Capadocieni în Biserica Ortodoxă Română*, tipărit cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, la Editura Trinitas, București, Centrul de Presă „Basilica”, 2009, 377 p. Volumul cuprinde patru părți și reflectă activitățile desfășurate în instituțiile laice și bisericești la nivelul Patriarhiei Române și al eparhiilor din țară și străinătate, în protopopiate și parohii, în școlile de teologie universitare și medii, și în cele laice, în cultură și în mass-media.

Evaluând „modul cum s-au desfășurat manifestările din *Anul Sfinților Capadocieni*, contribuția diferitelor persoane și instituții, precum și receptarea de către întreaga Biserică a impulsului misionar-spiritual mobilizator care vine întotdeauna din contactul cu marile personalități ale vieții duhovnicești” (*vol. cit.*, p. 5), Preafericitul Părinte Patriarh Daniel identifică trei aspecte principale care dau unitate acestui moment omagial din viața Bisericii noastre: I. anul comemorativ-omagial al Sfinților Capadocieni a fost sărbătorit de Biserica Ortodoxă Română „în comuniune panortodoxă și în duhul unității creștine”, fapt concretizat prin vizita Preafericitului Părinte Patriarh Daniel la Patriarhia Ecumenică de Constantinopol și în Capadocia, de aducerea moaștelor Sfântului Vasile cel Mare din Grecia și a moaștelor Sfântului Grigorie de Nazianz de la Viena la hramul Catedralei patriarhale, pe 27 octombrie 2009 și Congresul Internațional de Teologie organizat în luna noiembrie la București; II. prin activitățile desfășurate și prin cinstirea împreună a Sfinților Capadocieni eparhiile din țară și din străinătate au „regăsit un simbol de credință al unității ortodoxe și de cultură românească în context european și universal”; III. prin cooperarea între instituțiile administrației centrale și locale bisericești și laice, dar și între instituțiile de învățământ culturale și social-caritative „s-au pus în valoare legătura statornică și profundă dintre Biserică și societate, rolul benefic al spiritualității creștine în viața poporului român” (*vol. cit.*, p. 6).

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, în colaborare cu Mitropolia Moldovei și Bucovinei, inaugurând seria simpoziunilor internaționale cu titlul generic „Știința teologiei și științele vremii” a dedicat prima ediție a acestei serii „Anului omagial-comemorativ al Sfântului Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei († 379) și al celorlalți Sfinți Capadocieni”.

Simpozionul s-a desfășurat la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” în zilele de 28-30 octombrie 2009, și a adunat la un loc specialiști în domeniul teologiei și nu numai, din țară și străinătate, doctoranzi și masteranzi, ale căror comunicări științifice au fost audiate de cadrele didactice ale facultății, de studenți și de alte persoane din universitate, și au fost urmate de discuții și dezbateri care au conferit manifestării științifice un spirit dinamic, constructiv și atractiv.

Pe lângă componenta științifică, Simpozionul de la Iași dedicat Sfinților Capadocieni a avut și o componentă duhovnicească, participanților oferindu-li-se ocazia de a vizita catedrala mitropolitană și mănăstirile din jurul ei și de a se închina la moaștele Sfintei Cuvioase Parascheva, aflate în catedrală, și la cele ale Sfântului Vasile cel Mare, aflate în biserica Mănăstirii Sfinții Trei Ierarhi din Iași.

Temele prezentate în cadrul simpozionului reflectă, întâi de toate, *complexitatea și profunzimea teologiei* Sfinților Capadocieni și în special a Sfinților Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz și Grigorie de Nyssa. Teologia exprimată de Sfinții Capadocieni și, în comuniune cu ei, de Sfinții Părinți ai Răsăritului creștin, nu este una fragmentară și singulară, ci una integrală și în comuniune. Este o teologie aflată la maturitatea afirmării, trăirii și exprimării ei. Ei își întemeiază teologia pe Sfânta Scriptură și o experimentează și o exprimă în comuniune cu Părinții Bisericii. Teologia lor nu este *doar* exegetico-biblică, sau *numai* dogmatică, sau *numai* practică etc., ci este *deodată* biblică, dogmatică, canonic-disciplinară, pastorală, liturgică etc.; este un întreg armonios care exprimă contextualizat viața în Hristos.

În al doilea rând, temele prezentate în cadrul simpozionului *scot în evidență dinamismul intern al teologiei Sfinților Capadocieni*. Exprimată în contexte diferite, ea își păstrează actualitatea și proșpețimea oferind răspunsuri la întrebările majore ale timpului nostru. Când teologia contemporană face trimiteri la spusele Sfântului Vasile cel Mare sau ale altor Sfinți Părinți nu o face doar cu scopul de a da autoritate unor afirmații, ci și pentru actualitatea conținutului afirmațiilor Sfântului sau Sfinților citați într-un discurs teologic.

În al treilea rând, simpozionul a lăsat să se vadă *diversitatea, dinamismul și realismul teologiei ortodoxe actuale*, receptivă la mulțimea întrebărilor care i se adresează, preocupată să le dea răspuns și ancorată în contextul în care se exprimă.

În cele din urmă, lucrările simpozionului reprezintă *semnul integrării teologiei ortodoxe moldave în comuniunea preocupărilor de cercetare teologică* inițiate, binecuvântate și susținute de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și de centrul bisericesc tutelar, Mitropolia Moldovei și Bucovinei și este, totodată, un pios omagiu adus Sfinților Capadocieni față de care teologia și evlavia poporului român au fost totdeauna atașate.

În numele Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași, care a avut onoarea să găzduiască această manifestare științifică și bucuria de a fi primul beneficiar al rodirilor ei, doresc să mulțumesc tuturor participanților care, prin temele prezentate, ne-au îmbogățit cu știința teologiei și cu experiența domniilor lor, dorindu-le să aibă bucurii și din această lucrare împlinită împreună cu noi. De asemenea, țin să-mi exprim recunoștința față de Înaltpreasfințitul Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, cu a cărui binecuvântare și susținere s-a desfășurat simpozionul și s-a publicat volumul de față; doresc să felicit pe organizatori, în special pe Doamna Profesor Doctor Nicoleta Melniciuc-Puică și să exprim prețuirea față de Părintele Consilier Constantin Sturzu și față de echipa de lucrători harnici și devotați ai Editurii Doxologia a

Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, înălțând rugăciune ca cititorii, fie ei profesori de teologie sau de religie, doctoranzi, masteranzi, studenți teologi și elevi seminariști, preoți, călugări și călugărițe sau credincioși evlavioși, iubitori de lectură teologico-duhovnicească, toți să aibă bucurii atunci când vor parcurge paginile acestui volum.

Pr. Prof. Dr. Viorel SAVA
Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”
din Iași

Familia creștină și problemele ei în lumina canoanelor Sfântului Vasile cel Mare – abordare pastorală

Pr. Prof. Dr. Viorel SAVA,
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași

a) Preliminarii

La împlinirea a 1630 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sfântului Vasile cel Mare, Arhiepiscopul Cezareei Capadociei, Biserica Ortodoxă Română își aduce prinosul ei de cinstire, anul 2009 fiind declarat, prin Hotărârea Sfântului Sinod nr. 7080/04 noiembrie 2008, „An comemorativ-omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al tuturor Părinților capadocieni”. Într-un volum special, Patriarhia Română prezintă Sinaxarul tuturor sfinților capadocieni cunoscuți și cinstiți în Ortodoxie (*Sinaxarul 2009*)¹, omagiați anul acesta, cel dintâi fiind Sfântul Vasile cel Mare, numărul total al celor prezentați în volum fiind 66. În *Cuvântul înainte* la acest volum, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel subliniază chipul minunat în care darurile lui Dumnezeu au rodit în și prin acești aleși ai Săi: „În ceata sfinților capadocieni prezentați în acest volum strălucesc *corifei* ai Bisericii, *sfinți părinți teologi, mari dascăli ai lumii și ierarhi* ca Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nyssa, Sfântul Grigorie de Nazianz, *sfinți mărturisitori și mucenici*, precum Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, Purtătorul de biruință, Sfântul Mucenic Sava de la Buzău, Sfântul Mucenic Mercurie, sau *sfinți cuvioși și rugători fierbinți*, ca Sfântul Teodosie cel Mare, începătorul vieții de obște, Sfântul Cuvios Sava cel Sfințit și alții. Atributele și epitetele laudative care au fost atașate individual numelor acestor sfinți sunt un indiciu semnificativ al virtuților pe care le-au cultivat. De pildă, Sfântul Vasile cel Mare mai este numit «marele ochi al Bisericii» adică «lumină călăuzitoare». Sfântul Grigorie de Nazianz este numit «tâlcuitor al tainelor dumnezeiești». Priviți împreună, acești minunați sfinți ai pământului Capadociei și ai Bisericii universale ne arată taina Evangheliei lui Hristos

---

¹ *Sinaxarul sfinților capadocieni*, Editura „Cuvântul Vieții” a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, București, 2009, 240 p.

care a rodit într-un popor credincios aceste *raze și chipuri de lumină*, sfințind timpul și formând legături între generații și între popoare”².

În ceata sfinților capadocieni, fără îndoială, cel care copleșește timpurile, cu personalitatea și activitatea sa, este Sfântul Vasile. Evocând personalitatea sa complexă, la împlinirea a 1600 de ani de la mutarea în veșnicie, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Iustin Moiescu, sfîndînd într-un fel cultul personalității promovat și impus de sistemul ateu comunist, spunea la vremea aceea: „Sfântul Vasile cel Mare și-a dobândit numele de «cel mare» încă din vremea vieții sale și așa îl pomenește întreaga creștinătate. Într- adevăr, el a fost mare în strădaniile sale pentru propovăduirea și apărarea dreptei credințe ; a fost mare în râvna pentru trăirea sa monahală; a fost mare ca «tată al orfanilor și ocrotitor al văduvelor, bogăție pentru săraci și toiag de bătrânețe, învățătură pentru tineri și călugărilor dreptar al faptei bune», cum se spune într-o veche carte bisericească. El a încercat faptele bune ale tuturor sfinților, «blîndețea lui Moise, râvna lui Ilie, mărturisirea lui Petru și teologia lui Ioan». Mai presus însă decât oricare altul, Sfântul Vasile și-a închinat viața ajutorării celor în nevoi”³.

Ceea ce Preafericitul Părinte Patriarh Iustin prezenta, într-o formă concentrată, în prefața volumului omagial editat în 1980⁴, s-a reflectat în prezent în bibliografia extrem de bogată întâlnită în literatura teologică românească: lucrări, studii și articole a căror tematică deosebit de variată⁵ încearcă să portretizeze în cuvinte această inegalabilă personalitate. Aceștia se adaugă colecția

² † Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Cuvânt înainte*, la volumul *Sinaxarul sfinților capadocieni...*, p. 4.

³ † Iustin Moiescu, *Cuvânt înainte* (la ediția I) în vol. *Sfântul Vasile cel Mare. Închinare la 1630 de ani*, ediția a II-a revăzută, adăugită și îngrijită de Emilian Popescu și Adrian Marinescu, în colecția „Studia Basiliana”, vol. 1, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, p. 7.

⁴ *Sfântul Vasile cel Mare. Închinare la 1600 de ani de la săvârșirea sa*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980.

⁵ O prezentare bibliografică generală la: Adrian Marinescu, *Receptarea Sfântului Vasile cel Mare în literatura de specialitate din România (comentariu și listă bibliografică)*, în vol. *Sfântul Vasile cel Mare. Închinare la 1630 de ani*, ediție îngrijită de Emilian Popescu și Adrian Marinescu, colecția „Studia Basiliana”, vol. 2, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, pp. 218-236. În prima notă a acestui studiu sunt indicate și alte surse care reflectă bibliografia, cu referire la Sfântul Vasile cel Mare, publicată în teologia românească: Ioana Zmeu, *Sfântul Vasile cel Mare în bibliografia românească*, în vol. *Sfântul Vasile cel Mare. Închinare la 1630 de ani...*, pp. 429-454; Pr. Constantin I. Băjău, *Patrologie*, Craiova, 2000, pp. 139-147; Arhim. Varlaam Mercicariu, *Spiritualitate și istorie pe teritoriul României în epoca bizantină și post bizantină* (teză de doctorat), partea a II-a, *Izvoare-Interpretări-Bibliografie*, Iași, 2003, pp. 130-167 etc.

Studia Basiliana (vol. III)⁶ inaugurată în anul omagial 2009 de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel și care apare sub sigla Editurii Basilica a Patriarhiei Române.

Portretizările cuprinse în această vastă bibliografie, exprimate în forme și expresii din cele mai diverse, evidențiază, la unison, sfințenia vieții, hărnicia, generozitatea, spiritul practic, profunzimea teologică și evlavlia curată și intensă, râvna statornică în apărarea și propovăduirea credinței și grija părintească față de cei aflați în suferință. „El rămâne până astăzi, spune Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, un apărător al dreptei credințe în Sfânta Treime, un dascăl al vieții liturgice, al vieții de familie, al vieții monahale și al lucrării filantropice a Bisericii, precum și un teolog al înțelepciunii divine, exprimată în Scripturi și în fapte. (...) în același timp, un bun predicator și un bun făptuitor, unind rugăciunea cu înțelepciunea cuvântului și cu înțelepciunea faptei. Atât Răsăritul cât și Apusul s-au inspirat din modelul său de a traduce Evanghelia iubirii Mântuitorului Hristos nu în milostenie episodică și spontană, ci în milostenie sistematică și constantă, prin *Vasiliada* devenită model pentru opera filantropică a întregului creștinism”⁷.

Într-un studiu al său, unul dintre teologii români care a vorbit în chip magistral despre opera și personalitatea Sfântului Vasile cel Mare, Părintele Profesor Ioan G. Coman îl numește pe Arhipăstorul Cezareei Capadociei „una dintre cele mai mari personalități creștine și mondiale”, „un teolog și un ierarh învățat”, „un ales arhipăstor pentru turma lui, pe care o înconjoară cu multă dragoste și atenție”, „organizator de geniu al monahismului chinovial”, „creator, împreună cu Sfântul Grigorie Teologul, al genului literar al filocaliei creștine”, înzestrat cu „un puternic duh misionar”⁸, expresii care doar în parte, acoperă modul în care Sfântul Vasile și-a înscris numele în istorie și în Cartea Vieții.

Celor desprinse din portretizările- sinteză prezentate mai sus, se adaugă preocuparea statornică a Sfântului Vasile cel Mare pentru păstrarea și disciplinei în Biserică și lupta constantă și hotărâtă împotriva dezordinii și a păcatelor care măcinau societatea vremii sale și, mai cu seamă, cea mai importantă

⁶ Două dintre aceste volume au fost deja menționate. Al treilea volum poartă titlul: *Sfântul Vasile cel Mare. Închinare la 1630 de ani. Actele Simpozionului Comisiei Române de Istorie Ecclesiastică, București-Cernica, 2-3 octombrie 2008*, culese și publicate de Emilian Popescu și Mihai Ovidiu Cătoi, col. „Studia Basiliana”, vol. 3, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009.

⁷ † Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Cuvânt înainte*, la vol. *Sfântul Vasile cel Mare...*, col. *cit.*, vol. 1, p. 5.

⁸ Preot Ioan G. Coman, *Personalitatea Sfântului Vasile cel Mare. Profil istoric și spiritual*, în vol. *Sfântul Vasile...*, col. *cit.*, vol. 1, pp. 51-52.

Aspecte filantropice în scrisorile Sfântului Vasile cel Mare

Pr. Prof. Dr. Ion VICOVAN
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași

După cum se știe, genul epistolar este „cel mai vechi gen literar în istoria literaturii patristice”¹. Între Părinții Bisericii care s-au remarcat în acest gen literar, excelând chiar, se numără și Sfântul omagiat în acest an (2009) de Biserica Ortodoxă Română, Vasile cel Mare. Referindu-se la el, traducătorii epistolelor sale, părinții profesori Constantin Cornițescu și Teodor Bodogae, l-au numit „un maestru al genului”, într-un mod asemănător fiind apreciat și de către Sf. Grigore de Nazianz: „întotdeauna am pus pe Vasile deasupra mea, cu toate că el gândea că lucrurile ar sta invers. Din respect față de adevăr întotdeauna am pus scrisorile lui înainte, abia pe locul al doilea lăsând să urmeze ale mele”².

Scrisorile Sfântului Vasile sunt de o rară frumusețe literară dar și de o profundă gândire teologică, recomandându-l pe autorul lor, ca un om cu totul deosebit: bun teolog, neîntrecut păstor, mare apărător al Bisericii, îndrăzneț față de mai-marii vremii când era vorba de păstrarea dreptei credinței, sensibil la durerea și încercările semenilor, aproape de cei oropsiți etc.

Correspondența Sf. Vasile cel Mare este una dintre cele mai bogate, mai diverse și mai valoroase corespondențe din perioada patristică a Bisericii. Epistolele sale, în număr de 366, abordează o tematică foarte variată începând cu cea dogmatică, continuând cu cea canonică și pastorală și sfârșind cu cea social-filantropică. Celei din urmă teme Sf. Vasile îi dedică un număr de 58 scrisori, ele fiind prezentate, sumar, ca exemplificări, în studiul de față. Și dacă Sf. Vasile a rămas în conștiința vie a Bisericii cu supranumele de „cel Mare”,

---

¹ Pr. Prof. Dr. Ioan G. Coman, *Patrologie*, Sf. Mănăstire Dervent, 1999, p. 91.

² Migne PG. 37, 109. Vezi și la Sfântul Vasile cel Mare, *Scrisori, partea a treia-Despre Sfântul Duh. Corespondență (epistole)*, traducere, introducere, note și indici de Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu și Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, în colecția PSB, vol. 12, EIBMBOR, București, 1988.

aceasta s-a datorat, fără îndoială, în primul rând, lucrării și gândirii sale filantropice.

Tematica epistolelor sale este foarte variată, ele abordând aspecte cu caracter istoric, ascetic, moral, dogmatic, canonic etc. Mare parte din scrisorile sale, 58 la număr, au un conținut filantropic: de mângâiere (consolare) sau de recomandare și intervenție.

Scrisori de mângâiere

Prima dintre epistolele de mângâiere este cea cu nr. 5, scrisă pe la 359 și adresată lui Nectarie. Această scrisoare, de o frumusețe aparte, poate constitui un model de consolare pe care preotul, în special, o poate utiliza cu mare folos duhovnicesc în lucrarea sa pastorală.

Ea a fost scrisă la mai puțin de trei zile de la aflarea „nenorocirii ireparabile” care s-a abătut peste familia destinatarului, prin plecarea din lumea aceasta a „moștenitorului unei case strălucite, reazemul familiei, nădejdea patriei, vlăstarul unor părinți evlavioși, rodul atâtor rugăciuni”³. În asemenea situație, afirmă Sf. Vasile, orice inimă „de-ar fi tare ca diamantul” și tot s-ar „muia de tot”. Apoi, după ce își exprimă părtașia durerii la această grea încercare, Sf. Vasile, ca mare teolog și bun pedagog, vrea să „pună în lumină darul pe care Dumnezeu ni l-a pus în inimi, adică acea judecată înțeleaptă, care e în stare să păstreze în sufletele noastre măsura adevărată, atât în clipele de fericire, cât și în cele de întristare”⁴. Această judecată, continuă Sf. Vasile, „ne va aduce mereu aminte de câte am văzut și de câte am auzit, vom înțelege că această viață e mai mult decât durere și neputință”⁵.

După această introducere, autorul apelează la un text biblic foarte cunoscut (I Tes. IV, 13), citat în cadrul slujbei de înmormântare: „cu toate acestea, cei ce credem în Hristos nu trebuie să ne întristăm pentru cei ce mor, ca și cei ce n-au nădejdea în înviere, căci numai prin răbdare îndelungă vom dobândi mari cununi de mărire în preajma Celui Care s-a luptat și se luptă încă împreună cu noi, încât numai dacă vom îngădui acest cuget lăuntric să ne șoptească fără încetare acest adevăr al nostru, poate că numai atunci vom putea afla o alinare cât de mică”⁶.

După prezentarea argumentului teologic de mai sus, autorul continuă: „drept aceea, te rog ca pe un bun luptător ce ești să primești cu cuget împăcat și cu tărie această lovitură grea și să nu îngenunchezi, lăsându-te copleșit de

---

³ *Ibidem*, Scrisoarea nr. 5, p. 126.

⁴ *Ibidem*, p. 126.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 126.

întristare, lăsându-ți sufletul năpădit de ea. Să fii convins că, chiar dacă motivele celor rânduite de Dumnezeu nu le pricepem, totuși răsplățile care ni se rânduiesc de către Cel înțelept, Care ne iubește, le vom gusta odată și odată, chiar dacă până atunci vom avea și de răbdat multe dureri. Pentru că El știe ce și cum să rânduiască fiecăruia din ceea ce-i este de folos și pentru că ne rânduiește dincolo de moarte răsplăți mai mari decât cele pe care le-am avea aici”⁷.

Apoi, spre a fi cât mai aproape de familia greu încercată și mai consistent în argumentarea sa, afirmă faptul că, „într-adevăr, există unele cauze neînțelese de noi oamenii; de ce anume unii pleacă de aici mai devreme, pe când alții sunt lăsați să se chinuie timp mai îndelungat în această viață fără de dureri?”⁸ Tocmai de aceea, Sf. Vasile îndeamnă: „pentru toate trebuie să preamărim iubirea Lui de oameni și să nu ne pierdem nădejdea, aducându-ne aminte de acea adâncă și vestită vorbă rostită de marele luptător care a fost Iov, când a văzut la o cină cum i s-au prăpădit cei zece copii și când a zis: «Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat»”. Apoi recomandă: „să săvârșim și în viața noastră această minune. Poate că aceasta-i și plata Dreptului Judecător pentru cei care se fac vrednici de astfel de isprăvi”. Și continuă, poate cu cea mai frumoasă încurajare și cel mai profund și duhovnicesc îndemn: „Să zici, dar: «N-am pierdut pe fiul nostru, ci L-am dăruit Celui ce ni l-a dat. Viața lui nu s-a nimicit, ci a fost schimbată cu una mai bună. Nu l-a astupat glia pe dragul nostru băiat, ci l-a primit cerul în lăcașurile lui. Să mai avem puțină răbdare și ne vom regăsi iarăși cu cel dorit. Nu-i prea lungă vremea despărțirii, pentru că în viața aceasta toți suntem pe drum și toți ne grăbim spre sălașul nostru al fiecăruia, pe care unul l-a apucat mai devreme, altul e acum pe drum, iar altul se grăbește și el, dar până la sfârșit toți vom ajunge în el. Și chiar dacă el și-a isprăvit drumul mai repede, așteaptă același sălaș»”. Și încheie scrisoarea cu un alt îndemn aducător de mângâiere: „Numai de ne-am asemăna și noi cu acest fiu al nostru în curățenia virtuții, încât să ne învrednicim și noi de o odihnă atât de fericită pe cât de nevinovată e și viața pruncilor care petrec cu Hristos”⁹.

O altă scrisoare de mângâiere, în strânsă legătură cu cea dinainte, este cea cu nr. 6. Scrisă între anii 360-364, ea a fost destinată soției lui Nectarie. Și aceasta, ca și cea dinainte, are o frumusețe specială și, ca și cea dintâi, poate constitui un model de cuvânt pastoral de mângâiere pentru cei aflați în încercări de acest fel.

---

⁷ *Ibidem*, pp. 126-127.

⁸ *Ibidem*, p. 127.

⁹ *Ibidem*.

unitate componentă a societății, familia. Acest din urmă aspect îl vom urmări în studiul de față.

b. Canoanele Sfântului Vasile cel Mare – scurtă prezentare generală

În colecția oficială de canoane, acceptată în toată Ortodoxia, sunt incluse și canoanele a 13 Sfinți Părinți. În realitate aceste „canoane” sunt scrisori și răspunsuri canonice date de Sfinții Părinți respectivi în diferite împrejurări care, în timp, au dobândit statutul de canoane, fiind întărite cu obligativitate generală. Cel dintâi Sfânt Părinte ale cărui epistole și răspunsuri canonice au fost încorporate colecției oficiale de canoane, a fost Sfântul Vasile cel Mare. Ioan Scholasticul, pe când era preot în Antiohia (cca 550), dorind să dea o structură cât mai practică colecției de canoane existentă în acea vreme (o colecție alcătuită în anul 535 de un autor încă necunoscut) a reorganizat cele 360 de titluri ale vechii colecții în 50 de titluri adăugând și 68 de canoane ale Sfântului Vasile cel Mare⁹. Mai târziu, la începutul secolului VII, în prima formă a *Nomocanonului în 14 titluri*, au fost adăugate și celelalte canoane ale Părintelui capadocian, în prezent canoanele aparținând Sfântului Vasile cel Mare, în colecția oficială, fiind 92 la număr, Arhiepiscopul Cezareii Capadociei fiind prezent cu cel mai mare număr de canoane în această colecție. În anul 883, Patriarhul Fotie a realizat a doua redactare a *Nomocanonului în 14 titluri*¹⁰.

Epistolele Sfântului Vasile cel Mare¹¹ arată implicarea ierarhului capadocian în cele mai diverse situații și împrejurări din viața eparhiei, episcopilor, preoților și credincioșilor păstoriti și din viața societății timpului. El s-a adresat „marilor bărbați de stat – împărați și guvernatori – intervenind pentru înlăturarea sau ușurarea unor greutăți apăsătoare asupra Bisericii și a clericilor, asupra multora din cei în nevoi și lipsuri, sau marilor conducători de Biserică – din Răsărit și Apus – ca să mijlocească netezirea raporturilor care provocaseră – sau erau pe cale să provoace – dizidențe, schisme, spre paguba unității Bisericii. (...) sau celor mai mici ca el, episcopi, horepiscopi, preoți, diaconi, stareț sau simpli monahi, cu același îndemn calm, dar și cu hotărâre,

⁹ Iorgu D. Ivan, *Opera canonică a Sfântului Vasile cel Mare și importanța ei pentru viața Bisericii*, în vol. *Sfântul Vasile...*, col.cit., vol. 1, nota 9, p. 272.

¹⁰ *Ibidem*, nota 10, p. 272.

¹¹ Sfântul Vasile cel Mare, *Corespondența (Epistole)*, traducere, introducere, note și indici de Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu și Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, în „Părinți și Scriitori Bisericești”, 12, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.

Preoția și chipul preotului după Sfântul Grigorie Teologul (330-390)

Pr. Prof. Dr. Nicolae D. NECULA
Facultatea de Teologie Ortodoxă București

Cinstirea în mod deosebit, în acest an, a Sfinților capadocieni, hotărâtă prin decizie patriarhală și sinodală¹, ne oferă oportunitatea să vorbim despre preoție și persoana slujitorului, din perspectiva unuia dintre marii capadocieni: Sfântul Grigorie de Nazianz sau Teologul². Aceasta, cu atât mai mult, cu cât acest mare teolog, acest titan al patrologiei, s-a aplecat cu atâta sfiială, cutremurare și răspundere asupra acestei slubime slujiri, într-una din capodoperele sale referitoare la preoție, și anume, tratatul său intitulat *Cuvânt de apărare pentru fuga sa în Pont* sau *Despre preoție*³. Deși este cunoscut în teologie pentru contribuția sa excepțională la dezvoltarea acesteia, prin opera sa unică, *Cele cinci cuvântări teologice*⁴, și alte lucrări de referință în domeniu⁵. Sfântul Grigorie Teologul – printre puținii care poartă acest apelativ⁶ –, scrie pagini

---

¹ Vezi, † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Iubirea părintească – temelie a vieții umane*, Pastorală de Crăciun, București, 2008, p. 8.

² Despre viața Sfântului Grigorie de Nazianz sau Teologul, vezi Pr. Prof. Dr. Ioan G. Coman, *Patrologie*, Manual pentru uzul studenților, tipărită cu binecuvântarea IPS. Lucian, Arhiepiscopul Tomisului, Sfânta Mănăstire Dervent, 2000, pp. 120-121.

³ Publicat în P. G., t. XXXV, col. 408-517. Traducerile românești ale tratatului *Despre preoție* al Sfântului Grigorie Teologul au înfățișat titlul sub mai multe variante, ca de exemplu: Iosif, episcopul Argeșului, *Al celui între sfinți părintele nostru Grigorie Nazianzineanul, Cuvântătorului de Dumnezeu, Cuvânt pentru preoție*, București, 1821. Pr. N. Domos, Sfântul Grigorie de Nazianz, *Apologia sau cuvântarea în care arată motivele ce l-au îndemnat să fugă de preoție și Elogiul Sf. Vasile*, Huși, 1931. Cea mai bună traducere o face Pr. D. Fecioru, *Cuvânt de apărare pentru fuga în Pont după ce a fost hirotonit și pentru întoarcerea lui de acolo*, în „Biserica Ortodoxă Română” LXXXVI (1968), nr. 1-2, pp. 127-164 și, în volum, împreună cu tratatele *Despre preoție* ale Sf. Ioan Gură de Aur și Sf. Efreem Sirul, București, 1992 și 2007.

⁴ Vezi traducerea românească de Pr. Gh. Tilea și Nicolae I. Barbu, Curtea de Argeș, 1947; Pr. Prof. I. G. Coman, *Cuvântări teologice* (în manuscris).

⁵ Pr. Prof. Dr. I. G. Coman, *Patrologie*, pp. 121-122.

⁶ *Ibidem*, p. 121.

întrariate despre slujirea sacerdotală, așa cum nu mulți au făcut-o în istoria Bisericii.

Tratatul *Despre fuga sa în Pont* sau *Despre preoție* este primul de acest fel în literatura patristică. Sfântul Ioan Gură de Aur, când a scris tratatul său celebru *Despre preoție*⁷, ca și Sfântul Grigorie cel Mare, când a alcătuit a sa *Regula pastorală*⁸, îl cunoșteau și l-au folosit în aceste lucrări⁹.

Tratatul său *Despre preoție* este de fapt o cuvântare a sa, rostită la Paștele anului 362, când se întorcea din Pont, unde se retrăsese ca să scape de răspunderile preoției. După cum se știe, Sfântul Grigorie Teologul studiasse împreună cu Sfântul Vasile cel Mare la Atena. Aici s-a legat și s-a consolidat cea mai frumoasă și adevărată prietenie între cei doi, ambii cunoscând doar drumul către școală și biserică. Firi contemplative și sensibile, au dorit amândoi să îmbrățișeze viața monahală. După întoarcerea în patrie și după primirea botezului, a fost chemat de prietenul său, Vasile cel Mare, în Pont, la mănăstirea înființată de el pe malul râului Iris, unde au pus bazele *Filocaliei*. Sfântul Grigorie dorea din tot sufletul să devină monah. Contrar voinței sale, este chemat de tatăl său, episcop de Nazianz, și de credincioșii din eparhie, pentru a-l ajuta pe bătrânul său tată în activitatea pastorală. Este hirotonit preot, fără voia sa, în 361, de Crăciun. Considerând hirotonirea sa ca pe „un act tiranic”, fuge în Pont, la Sfântul Vasile cel Mare dar, la insistențele tatălui său, revine în Nazianz și, la Paștele din 362, rostește celebra sa cuvântare, cunoscută sub numele *Despre fuga sa*, în care evidențiază frumusețea, măreția și greutatea slujirii preoțești, socotindu-se nepregătit pentru o slujire așa de mare și importantă cum este Preoția. Acceptă să-l ajute pe tatăl său în pastorație, este făcut episcop de Sasima, dar nu s-a dus niciodată la acel scaun, ci se retrage la Mănăstirea „Sfânta Tecla” din Isauria, iar în anul 380 este instalat episcop de Constantinopol, fiind un adevărat teolog și slujitor al Bisericii lui Hristos¹⁰. Moare în 389 sau 390, la vârsta de 60 de ani.

Cuvântarea sa *Despre fugă* sau *Cuvânt de apărare pentru fuga sa în Pont* este „un adevărat tratat despre preoție, în care arată răspunderea, maiestatea,

⁷ Publicat în P. G., t. XLVIII, col. 623-692. Tratatul *Despre preoție*, a fost tradus în românește de Iosif, episcopul Argeșului, București, 1820; Iosif Barac, Sibiu, 1865; Ioan Papiu, Gherla, 1869; Pr. St. Călinescu, în „Ortodoxul”, 1880; Pr. Aristide N. Geamănu, Craiova, 1941; Pr. D. Fecioru, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXXVI (1957), nr. 10, pp. 928-1011 și, în volum, EIBMBOR, 1992 și 2007.

⁸ Tradusă în românește de Pr. Prof. Alexandru Moisiu, *Cartea regulei pastorale*, în „Mitropolia Ardealului”, XXII (1977), nr. 1-2, pp. 105-124; nr. 10-12, pp. 787-810; XXIV (1979), nr. 4-6, pp. 384-462.

⁹ Pr. Prof. Ioan G. Coman, *op. cit.*, p. 124.

¹⁰ *Ibidem*, pp. 120-121.

dar și caracterul înfricoșător al acestei zguduitoare Taine și misiuni¹¹. Tratatul cuprinde 117 capitole, mai lungi sau mai scurte, în funcție de ideile pe care le dezvoltă, și este o dovadă de netăgăduit a cunoștințelor teologice imense pe care le avea Sfântul Grigorie Teologul. Tratatul are o documentare scripturistică impresionantă, fiind o adevărată călăuză biblică, dovedind cât de bine cunoșteau Sfinții Părinți Sfânta Scriptură și cât de ușor o mânuiau. De asemenea, impresionează sinceritatea acestei mărturisiri și stilul elevat pe care Sfântul Grigorie îl folosește, totul plecând de la importanța Tainei Preoției în viața Bisericii și a celor chemați să o îndeplinească cu vrednicie.

În paginile următoare, vom prezenta preoția sau slujirea sacerdotă și calitățile cerute slujitorului bisericesc, așa cum reies ele din gândirea Sfântului Grigorie Teologul¹², având ca bază de lucru și documentare, opera sa *Cuvânt de apărare pentru fuga sa în Pont*¹³.

1. Preoția, în gândirea Sfântului Grigorie Teologul

Preoția și sublimul ei, slujirea sacerdotală în general¹⁴, l-au impresionat întotdeauna pe Sfântul Grigorie Teologul, de aceea el nu s-a socotit vrednic de această slujire. Cu toată pregătirea sa teologică și morală de excepție, l-a înspăimântat sublimul, greutatea și, mai ales, responsabilitatea preoției, preferând în locul ei smerenia călugărească. A privit preoția ca pe un ideal greu de atins și a scris atât de frumos și de realist despre ea, încât consider că de la el a rămas cea mai frumoasă și mai poetică definiție a preoției din câte s-au dat în teologie și literatură. El spune: „Mie mi se pare, într-adevăr, că preoția, arta de a conduce pe om – ființa cea mai complexă și cea mai felurită în gând și faptă – este arta artelor și știința științelor”¹⁵. Socotesc că nu se putea da o definiție mai sintetică și mai cuprinzătoare preoției decât aceasta: Preoția nu este o meserie, o profesie sau o îndeletnicire oarecare, ci ea este o artă – arta

¹¹ *Ibidem*, p. 122.

¹² Dintre lucrările pe această temă, amintim și pe următoarele: Pr. Prof. Nicolae Bordașiu, *Frumusețea și sarcinile sacerdotale după Sfântul Grigorie Teologul*, în „Glasul Bisericii”, XXXVII (1978), nr. 1-2, pp. 88-94; Drd. Cornel Zăvoianu, *Chipul preotului după opera Sfântului Grigorie de Nazianz*, în „Ortodoxia”, XXXI (1979), nr. 2, pp. 333-348.

¹³ În lucrarea de față, vom utiliza traducerea făcută de Pr. D. Fecioru, *Despre preoție*, EIBMBOR, București, 2007, pp. 219-306.

¹⁴ Despre preoție, vezi Pr. Prof. Ene Braniste, *Preoția și chipul preotului după Sfânta Scriptură*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXXXIII (1965), nr. 5-6, pp. 483-502; Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Sensul preoției la Sfinții Părinți*, în „Studii Teologice”, II (1949), nr. 9-10, p. 739.

¹⁵ Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuvânt de apărare pentru fuga sa din Pont, după ce a fost hirotonit și pentru întoarcerea lui de acolo. În acest cuvânt și despre măreția slujirii preoțești*, cap. XVI, trad. de Pr. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 2007, p. 233.

conducerii sufletelor la mântuire. Profesia sau meseria este ceva ce ne-am însușit și ține mai mult de partea tehnică, fără implicare sufletească majoră, este ceva ce facem aproape automat, fără angajare sufletească prea mare, pe când preoția este o misiune, o artă care presupune și cere mereu antrenarea puterilor sufletești, a sensibilităților și a tuturor virtuților pe care le posedăm. Așa cum un lucru de artă este expresia gustului, sensibilității și a fineții sufletești, la fel, preoția este o artă căci presupune mereu modelarea sufletului, cu o gamă nesfârșită de manifestări, ceea ce pretinde posibilități nesfârșite și dotări de excepție din partea păstorului de suflete. Când Sfântul Grigorie Teologul a dat această definiție unică și nemuritoare preoției, n-a exagerat cu nimic și nici n-a vorbit cu emfază, mândrindu-se sau disprețuind celelalte arte și științe, ci a plecat de la un adevăr incontestabil și anume, dificultatea de a conduce și modela sufletul omenesc – această eternă temă –, cu toate meandrele și ascunzișurile sale, și cât de dificilă este mântuirea lui. Sfântul Părinte n-a disprețuit artele, care ajunseseră la mare dezvoltare în vremea lui, și nici științele exacte ale antichității clasice, ci a vrut să arate că grija pentru mântuirea sufletului valorează mai mult decât orice. Era poate o încercare de a răspunde la întrebarea Mântuitorului: „Ce ar da omul în schimb pentru sufletul său? sau Ce ar folosi omul de ar dobândi toată lumea, dar și-ar pierde sufletul său?” (Marcu 8, 36-37).

El compară preoția cu medicina, știință exactă, dar arată că prima este mai grea: „Îți vei da seama de aceasta dacă pui față în față preoția cu medicina, știința vindecării sufletelor cu știința vindecării trupurilor. Comparându-le, vei vedea că medicina e grea, dar preoția e și mai grea și mai de preț, și prin natura materiei, și prin natura științei, și prin scopul lucrării ei”¹⁶. „Medicina se ocupă cu trupurile, o materie trecătoare și pieritoare, care negreșit se va descompune și se va preface în pământul din care a fost făcută, (...) preoția se ocupă cu sufletul, care-i din Dumnezeu și dumnezeiesc, care-i pârtaș nobleței celei de sus și tinde spre noblețea aceea, deși-i unit cu cel inferior lui, cu trupul”¹⁷. Sfântul Grigorie arată că, și în privința mijloacelor de vindecare, preoția este mai grea: „Doctorul, ca să vindece trupurile (...) prescrie doctorii, dă bolnavului un anumit regim alimentar (...), uneori, când e nevoie, chiar arde, taie și întrebuițează și alte mijloace dureroase de vindecare. Dar oricât de anevoioasă și de grea ar părea medicina, totuși nu-i atât de grea ca preoția, unde trebuie să observi și să vindeci purtările oamenilor, patimile lor, viața lor, și alte asemenea din om, unde trebuie să izgonești din perechea asta a noastră, din suflet și trup, tot ce este animalic și sălbatic și să pui în loc și să statornicești

---

¹⁶ *Ibidem*, cap XVI, trad. rom. cit., p. 233.

¹⁷ *Ibidem*, cap. XVI și XVII, trad. rom. cit., pp. 233-234.

Hermeneutics and Exegetics at Old Cappadocia's Saints

PhD. Rev. Petre SEMEN
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași

Abstract

This year is dedicated by the Holy Orthodox Church to the great Hierarchs and Saints in Cappadocia. From the Cappadocian Fathers writings we learn that, from the Holy Scripture, we can clearly find God's plans for the world and Church and last, but not least, the great mystery of God's constant and continual love for man.

The Influence of Philosophy and Pagan Ethics on Cappadocian Fathers Thinking. Saint Gregory of Nazianzus did not imagine studying the Scripture without a previous reading of the Greek philosophy. As A. Meredith noticed, Saint Gregory of Nyssa states that the Christian who accepted the Gospel, even more the exegete or catechist who understands it firstly for himself and after that makes it intelligible for the others, cannot detach himself completely from philosophy as Saint Gregory couldn't detach from Plato's philosophy, easily to identify in Saint Gregory's doctrine on God, evil, free will and embodiment¹. For example in *Hexaemeron*, Saint Basil makes two hundred of biblical quotations. The Saint Fathers, commentators and exegetes of the Scripture, did the same. The Saints are trying to convince the believers, priests and monks of the utility in life of the Scripture. In Saint Basil's opinion, the Scripture belongs to the Spirit therefore he wants to correctly explain and interpret it must be a man of Spirit, meaning that he must be assisted by the Holy Spirit². Using the elements of Greek oratory art, Saint Basil, as the other great hierarchs of the time – conscious of their missionary task, perfected his art of speaking in public.

It is well known that Jesus' advice to search the Scriptures for the eternal life (John 5.39) was not meant only for the people in His earthly time, but is meant for us all, clerics, ordinary people, theologian and teachers of religion, meaning, anyone who wants to fulfil God's commandment to be a teacher of salvation both for the nations and present generation as for himself.

---

¹ *Idem*, op. cit. p. 184.

² *Homiletics II on Hexaemeron, I*, translation by Pr. D. Fecioru, p. 84.

This year is dedicated by the Holy Orthodox Church to the great Hierarchs and Saints in Cappadocia. This dedication's main goal is to determine the clerics and laics to express their gratitude towards the Saint's matchless contribution for the development of the theological thinking and their implication in the problems of their times, and to remember their importance for the nowadays exegetics and hermeneutics. Studying their exegetics – not necessarily for the commentary style of the sacred texts, but for their usage in Church's everyday life, for their importance in living a Christian life, according to the moral principles of the Bible and for a better missionary activity – the Church actually suggests nowadays theologians to inspire themselves from the Cappadocian Fathers. The theologians should take the Fathers as a model, especially for their Christian life, and, in the same time, they should be aware of the theological approach, in perfect harmony with the authentic hermeneutics and exegetics, not only in theory, but in practice, as to support their missionary activity on the Holy Scripture. From the Cappadocian Fathers writings we learn that, from the Holy Scripture, we can clearly find God's plans for the world and Church and last, but not least, the great mystery of God's constant and continual love for man. More than any other book, theological or not, written by any author in any time, the Bible lets us know, in the most convincing way, about the divine plan to redeem us. Therefore, all theological or missionary work must ground on the Bible, as the Cappadocian Father, that we worship this year, did. It is more and more obvious the fact that the Scripture remains the basis for all Christian doctrine, in spite of the fact that it is less and less studied by all confessions. But without a serious exegetics and hermeneutics of the Scripture, any theological and missionary work becomes unconvincing, without fundament and therefore, useless. It is noticeable how a growing number of missionaries and ministers avoid to preach with the Scripture in the hand, not to mention some catechetical/homiletically approaches with no relation to the sacred text. Even the mural paintings in the Church, representing the prophets holding scrolls with the sacred texts, are meant not just to embellish the religious dwell, as believed, but also to remind the ministers in the Church that all their preach must be based on the inspired word, as the theological approach, without the texts of the Holy Scripture, has no credibility and becomes, for many people, just a pious legend without an immediate and convincing impact, therefore remaining useless.

It is necessary thus to underline that the symposium dedicated to the Cappadocian Fathers is about hermeneutics and exegetics, with a meaningful reason. It is known that *hermeneutics* is the science of interpretation (in our case the Bible) and *exegetics* means the detailed study of a paragraph or biblical text in order to find the meaning the divine or human author intended, so

that we can upgrade it and use it in the immediate use of the Christian life. The missionary saints that we celebrate this year, were excellent hermeneutists and exegetes of the Holy Scripture, therefore, the title of the symposium tells, in just two words, the work that the Cappadocian Fathers excelled in. They used hermeneutics and exegetics in a sublime way as they were conscious, as many others were latter, of the fact that, as A. de Saint-Exupery says *the Holy Scriptures are the real barn of wisdom in which is hold humanity's guarantee for future life (The Wisdom of the Sands)*. Although their works excelled from a literary point of view also, the three fathers never intended to show off their rich literary talents or to publish their works. Their main priority was that to service the holy mission: to tell the world about God, to confess Jesus' Christ existence to people, to underline which is God's will for us, why we have to take in a very serious way our religion and to practice the creed confessed in the church so that a larger number of people will enter God's Kingdom which He prepared for us with such care and love that He sacrificed His only son for.

The Influence of Philosophy and Pagan Ethics on Cappadocian Fathers Thinking. Carefully reading Saint Basil's writing – and the other two Cappadocians' – it is not hard to identify elements of Plato's philosophy and ethics, which are in fact to be found in all primary Christian thinking. The best example is: *mind yourself* (inspired by Deuteronomy 15.9). In fact, this paradigm is almost identical to the famous philosophical aphorism *Know yourself!*, the difference here it is that the saint gives it an ethical interpretation in the idea that he spurs man to know his weaknesses and virtues – that God gave him – to achieve a permanent moral self control or, what the saints in the desert called *awakeness of mind*. The monastic rules written by that hierarch, as a spiritual leader, were first of all meant to temper some completely uninstructed monks and too influenceable by those with divergent tendencies towards the Church and it's authority, creating thus major discipline problems. In the work: *Rules of Saint Basil* (see: question 2, answer 1) he states that life in this world, more precisely the body, is – just as in Plato's philosophy – as a real prison for the spirit³, from which's chains no one can escape.

In Saint's Gregory of Nazianzus writing is also easy to identify platonic influences, especially in his critical vision about the human body which weaknesses and defectiveness he defames, just as the stoics and cynics did. These ideas can be found in *Phaidros* (Plato)⁴. When the author complained,

---

³ See: Plato, *Phaidros (Writings)*, Vol. IV, translation by de Petru Creția, Gabriel Liiceanu, Science and Encyclopaedic Publishing House, Bucharest, 1983, p. 57; see the saint's expression: *soul harnessed to the body*.

⁴ Moreschini, *op. cit.* p. 527.

in one of his *Theological Orations* that he is harnessed to the body – identifying him with the spirit – he does nothing but to admit Plato’s great influence on him, who indeed saw the spirit as a driver who leads and restrains the body like a winged carriage⁵.

It appears though that Plato himself is not that original in ideas as the doctrine about soul and body appears in India a long time before him. In *Katha Upanishad* the human body is seen as a chariot, the mind (buddhi) is the driver, the tight reins are the thoughts and the spirit (Atman) travels in this chariot that he barely manages to master. Moreover, in the Indian iconography, man’s spirit is represented as a driver who, from a chariot, holds the reins of a horse which body is covered with many human eyes, noses and mouths, that symbolise man’s five senses that are extremely hard to control by the soul as each of them tries to bring the spirit wherever it wants. Interesting is that the classic *Upanishads* from the 6th to 1st century BC are written in prose, as a didactical dialogue, exactly as Plato’s dialogues⁶. It is possible that this is not a coincidence. As Claudio Moreschini underlines, Saint’s Gregory of Nyssa imitation of Plato is best reflected in *Epistles 31.4, Theological Orations 7.22, Against Body II, 1, 46, pg. 38, 1378* derived from *Cratylus 400 c, Gorgias 439* and *Phaidros 250 c*, only that Saint Gregory of Nyssa knows how to bring platonic ideas to a literary level so that they are accessible to all Christian believers who are not used to philosophy or abstract notions⁷. He is also skilled in transposing the pagan thinking in a Christian meaning. Practically, the great merit of the Cappadocian Saints is that, although they had great admiration for the Greek philosophy – which had a great influence on them – they all knew how to mould it to the pattern of Christianity and to use it for the Church’s benefit. From the perspective of this Father’s thinking, Christianity it is in fact the true philosophy that necessarily has to bring virtues, and to achieve virtue, in Saint Gregory’s opinion, one can use examples even from pagan philosophy.

The specific or even the success of Cappadocians in the hermeneutical and exegetical approach of the Scripture, unfortunately quite neglected by many theologians, is the identification of a certain harmony between the Gospels and the philosophical values of Hellenism⁸. Although great admirers of the Hellenic culture in which they were educated, the Cappadocian Fathers

---

⁵ Plato, *Phaidros*, 246 a.

⁶ See also: *Indian Culture and Philosophy, texts and studies*, translation from Sanscrit by Theofil Simenschy, Scientifically and Encyclopaedically Publishing House, Bucharest, 1978, pp. 117-136.

⁷ Claudio Moreschini, *op. cit.* p. 528.